

MASARYKOVA UNIVERZITA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Katedra práva

System práva

Tento studijní materiál byl vytvořen jako výstup z projektu č. CZ.1.07/2.2.00/15.0189.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Právo jako systém

- právo = normativní systém, který lze různě členit
- vnější a vnitřní členění dle různých kategorií
- vnitrostátní x mezinárodní, soukromé x veřejné, pozitivní x přirozené
- vnitřní struktura práva (pr. odvětví atp.)

1) Právo mezinárodní a právo vnitrostátní

Vnitrostátní právo

- autorem a současně garantem dodržování právních norem = stát prostřednictvím státní moci (zákonodárné, výkonné a soudní).
- Adresátem těchto norem jsou pak různé subjekty, vůči kterým stát svou moc z titulu územní či personální suverenity uplatňuje.
-) Normotvůrci = stát a delegované subjekty

Mezinárodní právo

- U MP jsou právní normy projevem společného konsensu zúčastněných souřadných subjektů (států, mezinárodních organizací a dalších). Mechanismy pro rozhodování sporů a vynucení dodržování těchto právních norem jsou do značné míry závislé na konkrétní politické situaci a tudíž značně proměnlivé v závislosti na regionu a čase.
-) Normotvůrci = státy a mezinárodní organizace

Poměr práva vnitrostátního a práva mezinárodního

■ Dva základní pohledy:

Monismus (primát jednoho ze systémů)

- Normy mezinárodního práva jsou nadřazeny normám vnitrostátním
- Existuje jen **JEDEN** vnitřně strukturovaný systém práva
- Primát mezinárodního práva

Dualismus

- Oba systémy existují vedle sebe
- Mezinárodní právo není nadřazeno právu vnitrostátnímu
- Mezinárodní normy působí ve vnitrostátním právu jen tehdy, když to vnitrostátní právo připustí

2) Právo pozitivní a přirozené

Pozitivní právo

- systém (zejména psaných) platných právních norem
- snadno dohledatelné x nemůže zachytit všechny situace v životě společnosti (mezery v právu, tvrdost zákona atp.)
- -) moderní právní řády připouštějí, aby se aplikují orgán od právní normy v určitých případech odchýlil
- posuzování účelu právní úpravy -) obecné principy daného právního řádu (předvídatelnost, legitimní očekávání atp.)

Přirozené právo

- ius naturalis
- systém, který platí nezávisle na vůli zákonodárce a plyne z přirozenosti člověka
- podle svých zastánců absolutní přednost před pozitivním právem
- aktuální judikatura

3) Právo soukromé a veřejné

- Základní členění vnitrostátního práva = soukromé a veřejné.
- kořeny už v římském právu (právník Ulpian (170-228), která pokládá za základní kritérium prospěšnost pro jednotlivce nebo pro společnost.
- X zájmy jednotlivce a celku se velmi často překrývají -) řada dalších teorií.
- Za charakteristický znak **veřejného práva** je přitom považována nadřízenost a podřízenost subjektů právního vztahu X u **soukromého** práva naopak jejich rovnost.
- Stát může být účastníkem nejen veřejnoprávních, ale i soukromoprávních vztahů.
- Prolínání soukromoprávního a veřejnoprávního vztahu – např. koupě pozemku+daně, koupě osobního auta + registrace v evidenci silničních vozidel atd.
- Vztah soukromého a veřejného práva - 1 odst. 2 NOZ „*Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.*“
- + Právo lze členit do **právních odvětví** (soukromého x veřejného x smíšeného charakteru) + **právní instituty** -)

Právní odvětví, právní instituty

Právní odvětví

- souhrn právních norem, které upravují určitý okruh společenských vztahů a naplňuje odpovědnostní kritéria
- odpovědnostní kritéria:
 - předmět právní regulace
 - metoda právní regulace
 - úzká vazba právních norem dané výseče
 - společenská akceptace samostatnosti odvětví

Právní instituty

= soubor právních norem upravujících stejnorodé vztahy, spadá do různých právních odvětví

= např. právní institut svobody projevu – spadá částečně do ÚP, OP, SP, TP

Právní odvětví veřejného práva

- **Ustavní právo** = základem veřejného práva, ale i právního řádu, řeší základní otázky fungování veřejné moci, vztahu státu a práva, uplatňování právních norem, nabývání a pozbývání státního občanství. Obsaženo v Ústavě, LZPS, ústavních zákonech atd.
- **Správní právo** je co do množství právních norem nejrozsáhlejším právním odvětvím. Upravuje organizaci a fungování veřejné správy. Mezi významná pododvětví patří právo stavební, živnostenské, právo životního prostředí a další.
- **Finanční právo** je díky svému významu a řadě specifíků považováno za samostatné právní odvětví (výběr daní, poplatků, rozpočty atp.)
- **Trestní právo** = určuje společensky nebezpečné chování (trestné činy), stanoví sankce za jejich spáchání a způsob trestání za jejich spáchání Trestní zákoník, trestní řád
- Atd.

Právní odvětví soukromého práva

- **Občanské právo** = nejvýznamnější odvětví soukromého práva, definuje základní pojmy, jež používají další odvětví soukromého i veřejného práva
- **Obchodní právo** = podnikatel, korporace
- **Pracovní právo** = upravuje vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli
- **Rekodifikace k 1. 1. 2014**
 - NOZ (zákon č. 89/2012 Sb.)
 - ZOK (zákon č. 90/2012 Sb.)
 - další předpisy (od 1. 1. 2014)
- **NOZ zahrnuje kromě korpusu občanského práva** (osoby, věci a práva) také
 - Rodinné právo (část II. - § 655 a násl. - manželství, příbuzenství a poručnictví, opatrovnictví, pěstounská péče
 - Obchodní právo společností, obchodní závazky
- **NOZ nezahrnuje** Pracovní právo (zákoník práce č. 262/2006 Sb.) ale: subsidiární použití NOZ

Soukromé právo po rekodifikaci (od 1. 1. 2014)

- **Metoda právní regulace** = smluvní (autonomie vůle subjektů)
- **Rovné postavení subjektů v právních vztazích** = Subjekty si vzájemně v soukromoprávním vztahu nemohou nic nařizovat – jsou si rovny
- **Definice soukromého práva (1 odst. 1 NOZ)** - Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.
- Podrobněji viz prezentace k NOZ

+ Hmotné a procesní právo

■ Hmotné právo

- upravuje subjektivní práva a povinnosti účastníků právních vztahů
- hmotněprávní předpisy: viz výše

■ Procesní právo

- upravuje postup soudů, či správních orgánů při rozhodování o právech, právem chráněných zájmech a povinnostech účastníků právních vztahů
- Občanské soudní řízení (zákon č. 99/1963 Sb. a související předpisy)
- Trestní řízení (trestní řád).
- Soudní řízení správní (soudní řád správní – zákon č. 150/2002 Sb.)
- Správní řízení (správní řád - zákon č. 500/2004 Sb.) + subsidiarita
- Daňové řízení (daňový řád – zákon č. 280/2009 Sb.)

- Hmotněprávní a současně procesně právní předpisy – např. zákon o přestupcích

Právní odvětví smíšená.

- Některé odvětví obsahují jak soukromoprávní tak veřejnoprávní prvky. Zejména lze zmínit:
- **Právo hospodářské soutěže** spadá do obchodního práva, některé jeho části (zejména právo protimonopolní a protikartelové) však mají výrazně veřejnoprávní charakter. Právo nekalé soutěže používá sice metody soukromoprávní (definuje vzájemné nároky soutěžitelů - na zdržení se, na náhradu škody atd.), cílem celé úpravy je však hlavně zajistit fungování tržních mechanismů, což je ve veřejném zájmu.
- **Smlouvy o ochraně investic** jsou uzavírány mezi suverénními státy a patří tedy spíše do práva mezinárodního. Tyto smlouvy však většinou poskytují nároky rovněž investorům-občanům jednoho smluvního státu vůči druhému smluvnímu státu pro případ, že by ten smlouvu nedodržel a investici neochránil. Vztahy vznikající z těchto smluv se také někdy označují jako diagonální.
- **Právo sociálního zabezpečení**
- **Finanční trh**
- Atp.

Alternativní členění práva

- Jiný způsob členění práva může vycházet z potřeb praxe.
 - Jako příklad lze uvést podnikatele provozujícího autodopravu.
 - Pro tuto činnost bude potřebovat určité znalosti různých právních odvětví; je však zbytečné, aby ovládal tato odvětví v celé jejich šíři. Z oblasti občanského práva bude jistě potřebovat podrobné znalosti týkající se smluvních typů užívaných v přepravě, z jiných oblastí mu postačí běžné znalosti a některé oblasti těchto odvětví nebude potřebovat vůbec (autorské právo, dědické právo apod.). Podobně z odvětví správního práva jej budou zajímat především dopravní předpisy, zatímco předpisy upravující myslivost, brannou povinnost nebo bezpečnost jaderných zařízení (které se rovněž řadí do správního práva) ponechá bez povšimnutí. Takto je možno definovat v podstatě neomezené množství různých oborů práva více či méně specializovaných
-) Právo v podnikání, ve stavebnictví (stavební právo+ veřejné zakázky+bezpečnost na staveništi atp.)
- + Nová právní odvětví, např. „internetové právo“